

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 4, Article Number: 1C0107

EDUCATION SCIENCES

Received: March 2009

Accepted: September 2009

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2009 www.newwsa.com

**İdris Şahin, Necla Şahin Fırat
Yunus Remzi Zoraloğlu, Kemal Açıköz**

Dokuz Eylül University

idris.sahin@deu.edu.tr

Izmir-Turkey

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SORUNLARI

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin en önemli sorunlarının neler olduğunu ortaya koymaktır. Araştırma, 13 kamu üniversitesinde birinci ve son sınıf öğrencisi 1512 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Veriler bu öğrencilere verilen açık uçlu soru aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre, öğrencilerin en önemli sorunları ekonomik temelli sorunlar ve temel gereksinimlerin karşılanamamasıdır. Bu sorunları: "öğretim programlarıyla ilgili sorunlar", "öğretim elemanlarıyla ilgili sorunlar", "çevreye uyum sorunu", "sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin yetersizliği", "gelecek kaygısı", "kişisel ve ailevi sorunlar", "doyumsuzluk", "fiziki koşulların yetersizliği", "demokratik olmayan ortam", "amaçsızlık", "entelektüel olmama", "yönetimsel sorunlar", "politikayla ilgilenme(me)", "manevi boşluk" ve "özgüven eksikliği" izlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Üniversite Öğrencisi, Öğrenci Sorunları, Öğretim Programı, Öğretim Elemanı

THE PROBLEMS OF UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

The purpose of this research is to illustrate what the most important problems of university students are. The research was conducted on a total of 1512 first and last year students at 13 public universities. The data was collected through the open-ended questions asked to the students. The results show that the most significant problems of the students are those concerning their economic problems and basic needs. These problems are followed by "the problems about the educational programs", "the problems about the faculty", "adaptation problems", "the lack of social, cultural, artistic and sportive activities", "anxiety about the future", "personal and family problems", "dissatisfaction", "insufficient physical conditions", "antidemocratic environment", "purposelessness", "not being intellectual", "administrative problems", "(not) being interested in politics" "spiritual idleness" and "lack of self-confidence".

Keywords: University, University Students, Students' Problems, Curriculum, Instructor

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Üniversite yaşamı; akademik, yönetsel ve insan ilişkilerini içeren karmaşık bir alandır. Bu alanda öğretim elemanları, yöneticiler, idari personel ve öğrenciler etkileşim halinde bulunmaktadır. Üniversitede geçirilen yıllar, öğrencilerin eğitimsel, sosyal ve kişisel yaşamlarında önemli değişimler yaratan yıllardır. Bu makalede üniversite öğrencilerinin sorunları incelenmektedir.

Türkiye’de öğrenciler, üniversitede öğrenim görme fırsatını zorlu bir yarış sonunda elde etmektedir. Öğrencinin üniversitede bir eğitim programında okuma olanağını elde etmesi; öğrenci ve ailesi tarafından neredeyse öğrencinin “hayatının kurtarılması” olarak algılanmaktadır (Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007). Buna karşın öğrenciler üniversiteye girdikten sonra bazı hayal kırıklıkları yaşamaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları en önemli hayal kırıklıklarında biri, üniversiteden beklentilerinin karşılanmamasıdır. Üniversitedeki öğretimin lisede gördükleri öğretimden pek de farklı olmadığı görülmesi; öğrencilerin güdü, üniversiteye ve alana karşı tutum, ilgi gibi duyuşsal özelliklerini olumsuz yönde etkilemektedir (Ün-Açıköz, 1992).

Üniversite öğrencilerinin pek çok alanda stres yaşadıkları bilinmektedir. Grayson, Meilman ve Humphrey’e göre, bu stres kaynakları; ders seçimi, sınav kaygısı, akademik rekabet, değerlendirme sistemi, öğretim üyeleri ve sınıf arkadaşlarıyla ilişkiler, ders içeriğinin zorluğu, akademik işler ve kişisel ihtiyaçları karşılamada yaşanan zorluklardır (Aktaran: Perrine ve Lisle, 1995). Gerçekten de üniversite yaşamı genel olarak kaygı ve stres üreten bir ortam niteliğini taşımaktadır. Üniversite öğrencisinin birey olarak kendi sorunları, gelişme sorunları vardır. Çocukluktan yetişkinliğe geçme döneminin sıkıntılarını yaşamaktadır. Bu sıkıntıları aşmak için öğrenciler, kendi kimliklerini bulma, yerel ve çocukluk döneminin değerlerinden ulusal ve evrensel değerlere ulaşma, onları benimseme, toplum değerlerine uyum sağlama ve sosyal olgunluğa erişme durumundadır (Özgüven, 1992). Bunun yanı sıra üniversite öğrencileri bazı kesimlerce potansiyel suçlu olarak görülmektedir. Bazılarına göre üniversiteler anarşi yuvası, öğrenciler de anarşisttir. Bu nedenle öğrencilerin her davranışı denetlenmelidir. Özellikle taşra üniversitelerinde kız öğrencilere “kötü kız” gözüyle bakılmaktadır. Bu öğrenciler hava karardıktan sonra sokakta dolaşamamaktadır (Ün-Açıköz ve Açıköz, 1992).

Üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmı ailelerinden ayrı olarak başka bir kentte öğrenimlerini sürdürmek durumunda kalmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler yeni bir çevrede tanımadığı bireylerle ilişki kurma ve geliştirme, barınma, beslenme, ekonomik zorlukları aşma, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılama, toplumsal baskılar ve gençliğin kendine özgü genel sorunları gibi birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların yanı sıra, Deveci’ye (1996) göre öğrencilerin okul yönetimine katılamaması, okul içi demokrasinin işlememesi, yönetici ve öğrenci iletişim eksikliği üniversitelerde yaşanan önemli sorunlardandır.

Başarılı olmak için öğrencilerin üniversiteden çeşitli beklentileri vardır. Bunlar: mesleki rehberlik, akademik ve psikolojik danışmalık, daha iyi kütüphane hizmeti, yurt veya barınma konusunda bilgi sağlanması, maddi yardım veya nereden maddi yardım alınabileceğine ilişkin bilgi sağlanması, ders programlarının uygun hale getirilmesi, derslerin kalitesinin ve seçmeli ders sayısının artırılması, sınıf geçme sisteminin değiştirilmesi, yetersiz olan öğretim elemanlarının değiştirilmesi vb. olabilir. Brown’a (2004) göre üniversite öğrencilerinin öğretim üyelerinde aradığı en önemli özellikler; öğretim üyelerinin akademik konularına hâkim olması,

öğrencilerle iletişim kurmaları, anlayış ve yakınlık göstermeleri, öğrencilerin sorularını yanıtlamaya istekli olmaları, öğrencilerin bilişsel düzeylerini dikkate alarak gerektiğinde, farklı örnek ya da yöntemlerle konuları açıklayabilmeleridir.

Sorunun çözümü, öncelikle sorunu yaşayanların yaşadıklarını açık ve net olarak tanımlamalarına bağlıdır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sorunlarının neler olduğunu ortaya koymak ve elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler geliştirmektir. Bu doğrultuda araştırmada "Üniversite öğrencilerinin algılarına göre en önemli sorunları nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Öğrencilerin sorunlarının kendi algılarına göre ortaya koyulması ve sınıflandırılması önemlidir. Buradan yola çıkarak araştırmanın, öğrenci sorunlarının tanımlanmasına ve bu sorunların çözümü üzerinde çalışanların çalışmalarına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM (METHOD)

3.1. Araştırma Grubu (Research participants)

Bu araştırma tarama modelindedir. Araştırma verileri, 13 kamu üniversitesinde 33 fakültenin 26 farklı anabilim dalında okuyan 758 birinci ve 754 son sınıf öğrencisi, toplam 1512 kişiden toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %51'i (772) kız, %49,0'u (740) erkektir. Tablo 1'de araştırmanın yapıldığı üniversite ve fakültelere ilişkin veriler verilmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın gerçekleştirildiği üniversiteler ve fakülteler
(Table 1. The universities and the faculties where the research was conducted)

Üniversiteler	Fakülteler	f	%
Cumhuriyet	Mühendislik, Fen-Edebiyat, Eğitim, Tıp, Diş Hekimliği	186	12,3
Yıldız Teknik	Eğitim, Makine Fak., Kimya- Metalürji	176	11,6
DEÜ	Eğitim, Tıp, Mühendislik	148	9,8
Erciyes	Mühendislik, Güzel Sanatlar, Fen-Edebiyat, Sağlık Yük. Ok.	147	9,7
İnönü	Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Eğitim	131	8,7
Hacettepe	Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, Edebiyat	130	8,6
Mersin	Fen-Edebiyat, Eğitim	128	8,5
Akdeniz	Mühendislik, Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler	124	8,2
EGE	Fen Fakültesi	120	7,9
Trakya	Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler, Müh.-Mimarlık	118	7,8
Pamukkale	Tıp	38	2,5
Osmangazi	Tıp	37	2,5
ODTÜ	Fen-Edebiyat	29	1,9
Toplam		1512	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırma 13 üniversitenin mühendislik, güzel sanatlar, fen-edebiyat, iktisadi ve idari bilimler, edebiyat, eğitim, tıp, diş hekimliği, fen, makine, kimya-metalürji ve mimarlık fakülteleri ile sağlık yüksek okulunda gerçekleştirilmiştir.

3.2. Veri Toplama (Data Collection)

Araştırmada "Üniversite Öğrencilerinin Beklentileri ve Sorunları" adlı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek, Açıkgöz tarafından (1988a, 1988b), Daigle'nin California State University öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada kullandığı ölçekten yararlanılarak geliştirilmiştir. Ölçek hem nicel hem de nitel veri toplama özelliğine sahiptir. Bu çalışmada kullanılan nitel veriler ölçekte yer alan açık uçlu soru aracılığıyla 1512 kişiden toplanmıştır. Ölçek, İzmir'de bulunan üniversitelerdeki öğrencilere araştırmacılarca, İzmir dışındakilere araştırmacıların ilgili üniversitede iletişim kurduğu öğretim elemanları aracılığıyla uygulanmıştır.

3.3. Veri Çözümleme (Data Analysis)

Veriler, içerik çözümlemesiyle çözümlenmiştir. İçerik çözümlemesi tekniklerinin güvenilirliği, büyük oranda kodlama işlemine bağlıdır. Nitel verileri açıklayabilmek için veriler, önce kodlanarak belli kategorilere ayrılmalı, kategoriler ayırt edici, nesnel, araştırma amacına uygun olmalı ve kendi içinde bütünlük taşımalıdır. Daha sonra da mantıklı ve anlaşılır bir biçimde düzenlenerek yorumlanmalıdır (Bilgin, 2000; Miles ve Huberman, 1994, Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu özellikleri yerine getirmek amacıyla, bu çalışmada nitel verileri kategorilere kodlama işlemi iki farklı araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Kodlamada güvenilirliği sağlamak amacıyla, çözümlemeyi yapan araştırmacıların güvenilirliği için uyuşum yüzdesine bakılmıştır.

Güvenirlilik, Miles ve Huberman (1994) formülüyle hesaplanmıştır. Buna göre, Güvenirlilik = (tüm uyuşulan kategorilerin sayısı) / (tüm uyuşulan ve uyuşulmayan kategorilerin sayısı) = Güvenirlilik katsayısıdır. Veriler formülde yerine konarak hesaplandığında güvenirlilik katsayısı (uyuşum yüzdesi) 0,76 bulunmuştur. Bununla birlikte ortak anlamlar yüklenilmeyen sorunlarla ilgili olarak tekrar verilere dönülmüş ve birlikte kontroller yapılarak sonuca varılmıştır. Ölçeğin içerik ve görünüş geçerliği için akademisyenlerin görüşlerinden yararlanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM (FINDINGS AND INTERPRETATION)

Bu bölümde, öğrencilerin önem sırasına göre ilk üç sırada gösterdikleri sorunlar yüzdelik oranları dikkate alınarak verilmekte ve yorumlanmaktadır. Bu sorunlara ilişkin bulgular Tablo 2'de yer almaktadır. Öğrencilerin bir kısmı bir, bir kısmı iki, bir kısmı üç sorun belirttiği gibi aynı zamanda aynı öğrenci bir kategoriye giren sorunları da farklı sıralarda göstermiştir. Bu nedenle tablonun 2. ve 3. sütunlarındaki toplam sayılar ve yüzde oranları birinci sıradaki sütunlardan farklılık göstermektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin önem sırasına göre ilk üç sırada gösterdikleri sorunlar

(Table 2. The most important three problems according to the students)

SORUNLAR		1. sıra		2. sıra		3. sıra		Toplam	
		S	%	S	%	S	%	S	%
Ekonomik sorunlar ve Temel gereksinimleri karşılayamama	Para, maddi sıkıntılar. Maddi yetersizlik, burs olanağı azlığı	484	32,0	265	17,5	187	11,0	936	61,9
	Barınma	87	5,8	147	9,7	87	5,8	321	21,3
	Ulaşım	61	4,0	56	3,7	50	3,3	167	11,0
	Harç, harçların yüksek olması, harç ödemek zorunda olmak	35	2,3	17	1,1	11	0,7	63	4,1
	Beslenme, sağlık	8	0,5	21	1,4	22	1,4	51	3,3
Öğretim programlarıyla ilgili sorunlar	Yetersiz, ezbere dayalı öğretim, Bilimsel atmosfer yoksunluğu	53	3,5	52	3,4	28	1,9	133	8,8
	Ders geçme sistemi. Sınavlar	71	4,7	55	3,6	61	4,0	187	12,3
	Derslerin ağır ve yoğun olması	49	3,2	49	3,2	42	2,8	140	9,2
	Sınıfta kalma korkusu	20	1,3	17	1,1	14	0,9	51	3,3
	Derslere ilgisizlik, güdüsüzlük	19	1,3	4	0,3	3	0,2	26	1,8
	Yetersiz mesleki eğitim, yeterli pratik yaptırılmaması	11	0,7	16	1,1	12	0,8	39	2,6
	Uygun olmayan ders programı	9	0,6	21	1,4	8	0,5	38	2,5
	Ders çalışmayı bilmeme	6	0,4	19	1,3	12	0,8	37	2,5
	Devam zorunluluğu	3	0,2	4	0,3	3	0,2	10	0,7
	Yabancı dilde eğitim	2	0,1	3	0,2	5	0,3	10	0,7
Öğretim elemanlarıyla ilgili sorunlar	İletişim; öğretim elemanlarıyla ilişkilerin zayıf olması	39	2,6	40	2,6	30	2,0	109	7,2
	Öğretim elemanlarının alanlarında yetersiz olması	25	1,7	24	1,6	18	1,2	67	4,5
	Yetersiz danışmanlık. Öğretim elemanlarının ilgisizliği	20	1,4	35	2,3	18	1,2	73	4,8
	Ayrımcılık ve baskı yapımları	21	1,4	33	2,2	23	1,5	77	5,1
Çevreye uyum sorunu	Çevreye uyum sağlayamama; kentle ilgili sorunlar	66	4,4	81	5,4	91	6,0	238	15,8
	Toplumun öğrenciye karşı olumsuz tutumu	1	0,1	8	0,5	4	0,3	13	0,9

Tablo 2'nin devamı (Table 2 continued)

SORUNLAR		1. sıra		2. sıra		3. sıra		Toplam	
		S	%	S	%	S	%	S	%
Sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlik yetersizliği	Sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlik için alan, ortam yetersizliği, boş zamanı değerlendiremememe	44	2,9	89	5,9	102	6,7	235	15,5
	Ders yoğunluğundan sosyal etkinliklere zaman ayıramama	9	0,6	16	1,0	13	0,9	38	2,5
Gelecek kaygısı	Mezun olunca iş bulamama korkusu, işsizlik sorunu, belirsizlik, umutsuzluk	106	7,0	62	4,1	57	3,8	225	14,9
Kişisel ve ailevi sorunlar	Arkadaşlık ilişkileri	10	0,6	36	2,4	53	3,5	99	6,5
	Ailevi sorunlar	17	1,2	41	2,7	40	2,6	98	6,5
	Aile özlemi, yalnızlık	19	1,3	27	1,8	25	1,7	71	4,8
	Psikolojik sorunlar	11	0,7	16	1,1	16	1,1	43	2,9
	Duygusal ve cinsel sorunlar	-		6	0,4	4	0,3	10	0,7
Doymusuzluk	Yeteneklerine uygun olmayan, istemediği ve bilmediği bir bölümde okuma	73	4,8	31	2,1	24	1,6	128	8,5
	Üniversiteden umduklarını bulamama ve hayal kırıklığı	21	1,4	9	0,6	5	0,3	35	2,3
Fiziksel koşulların yetersizliği	Kaynak (donanım) yetersizliği, kaynaklara ulaşmada zorluk	29	1,9	36	2,4	27	1,8	92	6,1
	Dersliğin fiziksel yetersizliği, kalabalık olması, ısıtılmaması; kargaşa, düzensizlik	5	0,3	11	0,7	17	1,1	33	2,1
Anti-demokratik ortam	Duygu ve düşüncelerin özgürce ifade edilememesi, siyasi baskı, temsil edilme kısıtlılığı, disiplin kuralları, YÖK	26	1,7	16	1,1	21	1,4	61	4,0
Amaçsızlık	Herhangi bir amaç ve idealinin olmaması, hedef belirlememe, okumak için okuma	24	1,6	13	0,9	10	0,7	47	3,2
Entelektüel olmama	Öğrencilerin kendi fikirlerinin olmaması, bilinç ve kültür düzeylerinin düşük olması, üniversiteye sadece meslek edinmek için gelmeleri	8	0,5	21	1,4	22	1,5	51	3,4

Tablo 2'nin devamı (Table 2 continued)

SORUNLAR		1. sıra		2. sıra		3. sıra		Toplam	
		S	%	S	%	S	%	S	%
Yönetimsel sorunlar	Üniversite yönetiminin öğrenci sorunlarıyla ilgilenmemesi	5	0,3	4	0,3	14	0,9	23	1,5
	Giyim-kuşam, başörtüsü	-		2	0,1	8	0,5	10	0,7
Politikayla ilgilenme (me)	Vurdumduymaz, duyarsız, tepkisiz, bencil olma; dünyada olup bitenden haberdar olmama	5	0,3	5	0,3	7	0,4	17	1,1
	Siyasetle uğraşmaları, bölücü ve gerici fikir akımları	-		1	0,1	4	0,3	5	
Manevi boşluk	Manevi boşluk, ahlaki ve kültürel bilgisizlik, eksiklik	4	0,3	2	0,1	6	0,4	12	0,8
Özgüven eksikliği	Özgüvenlerinin olmaması; başkalarına özenme, kişilik geliştirememe	4	0,3	1	0,1	5	0,3	10	0,7
Sorun yok.		2	0,1	-		-		2	0,1
Toplam		151	100	141		120			
		2		2		9			

- **Ekonomik sorunlar ve temel gereksinimleri karşılayamama:** Bu kategoride, eğitimini sürdürmek için gerekli olan paraya yeterli oranda sahip olmama, maddi açıdan sıkıntı çekme, burs miktarının ve burs alma olanağının azlığı, barınma, ulaşım, beslenme ve sağlık ile ilgili sorunlar yer almaktadır. Öğrencilerin en önemli sorunu, ekonomik kaynaklı sorunlar ve temel gereksinimlerini karşılayamamadır. Bu sorunları öğrencilerin %44,6'sı ilk, %33,4'ü ikinci, %22,2'si de üçüncü sırada göstermiştir. Bu bulgu, öğrencilerin çoğunluğunun yoğun ekonomik sorunlar yaşadıklarını, yaşamlarını rahat sürdürecektir miktarda paraya sahip olmadıklarını, zor koşullarda öğrenimlerini sürdürmeye çalıştıklarını ve temel gereksinimlerini dahi karşılamakta zorlandıklarını göstermektedir. Kuşkusuz bu sonuçlar öğrencileri, hem sosyal ve psikolojik yönden hem de akademik başarı açısından olumsuz etkileyebilir. Nitekim ekonomik durumları alt ve orta düzeyde olan öğrencileri kapsayan bir araştırmada öğrencilerin %49,4'ü "En önemli ilk 3 sorununuz nedir?" sorusuna, "ekonomik" yanıtını vermiştir (Bilgin, 2001). Bir başka araştırmada ise gelir azlığının, üniversite öğrencilerinin başta gelen sorunlarından biri olduğu, %43'ünün 51-250 YTL arası parayla geçimlerini sürdürdükleri ve %6'sına ailelerinin para göndermediği saptanmıştır (Demir, Pala ve Baytekin, 2006). Öğrencilerin ekonomik sorunları ana sorun olarak göstermeleri; hem ailelerin çocuklarının gereksinimlerini karşılayamadığını, hem de yükseköğretimde kredi ve burs sistemlerinin yeterince etkili işletilemediği ve gereksinimleri karşılamaktan uzak olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu öğrenimlerini ailelerinden uzakta sürdürmektedir. Bu öğrenciler barınma, beslenme ve sağlık alanlarında önemli güçlükler yaşamaktadır. Bu öğrencilerden Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtlarında kalma olanağı bulamayanlar, barınma ve sağlık koşulları bakımından pek de iyi olmayan özel yurtlarda, kiralık evlerde ya da pansiyonlarda kalmaktadır. Ersoy ve Arpacı'nın (2003) yaptığı araştırma, ailesinden ayrı olarak bir konutta barınan üniversite öğrencilerinin %48'inin yaşadığı konutun sorunlu olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca öğrenciye kiralık ev verilmemesi, verilen konutların kiralarının çok yüksek olması da öğrencilerin barınma durumunu olumsuz etkilemektedir. Öte yandan Demir vd.'nin (2006) araştırmasında öğrencilerin %29'unun barındıkları yerlerde odalarını yedi ve üzeri kişiyle paylaştıkları belirlenmiştir. Çitil vd. (2006) de öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%81) okulun yemek, ulaşım, barınma vs. olanaklarından memnun olmadıklarını saptamıştır. Barınma, beslenme ve sağlık gibi temel gereksinim alanlarının birbirleriyle yakın ilişki içinde olduğu gerçeğinden hareketle, öğrencilerin barındıkları ortamın elverişli olmaması, yeterli ve dengeli beslenememeleri, sağlıklarını da olumsuz yönde etkileyecektir.

- **Öğretim programlarıyla ilgili sorunlar:** Bu kategoride yer alan sorunlar; ders geçme sistemi, sınavların zorluğu, çokluğu, sıklığı; dersler, derslerin ağır olması, yoğunluğu; derslerde başarısız olma, sınıfta kalma korkusu; ders programının uygunsuzluğu; öğrencilerin ders çalışmayı bilmemeleri, yetersiz, düzensiz, zamansız ve ders geçmek için çalışmaları; derslere ilgisizlik, güdüsüzlük, tembellik; devam zorunluluğu; yabancı dilde eğitim ve yetersiz İngilizce hazırlık sorunları, öğretimin kalitesinin düşüklüğü, yetersiz ve ezberci dayalı eğitim, gereksiz bilgi yükleme ile bilimsel atmosferden yoksunluk; yetersiz mesleki eğitim, derslerin iş hayatına uygun olmaması ve yeterli oranda uygulama yaptırılmamasıdır. Bu sorunları öğrencilerin %16'sı ilk, %20'si ikinci, %12,4'ü de üçüncü sırada göstermiştir.

Erdoğan, Şanlı ve Şimşek-Bekir'in (2005) araştırmasında öğrencilerin %58,3'ü ders ve sınav programlarının uygunluğunu yetersiz gördüklerini ifade etmiştir. Saraçlı ve Saraçlı'nın (2006) araştırmasında öğrencilerin bir kısmı, sınavların üst üste yapılmasının sınav verimini düşürdüğünü; Demir ve arkadaşlarının (2006) araştırmasında ise öğrencilerin %6'sı ders notlarının yetersizliğini, %3'ü de ders programının yetersizliğini vurgulamıştır. Eşme (2004) yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin %87'sinin aldıkları eğitimin kendilerini hayata hazırlamadığını ve öğrendiklerini yaşantılarında kullanmadıklarını; %63'ünün eğitimin bilgi yüklemeye dayalı ve ezberci olduğunu; % 89'unun sınavın amaç olduğunu, %80'inin eğitimin eleştirel düşünme, kişiye kendini ifade etme becerisi kazandırmadığını; %91'inin 'sorgulayıcı' değil, 'söylenenleri kabullenici' nitelikte bir eğitim gördüklerini; %80'inin eğitimin kendilerine bağımsız karar verme yetisi kazandırmadığını; %82'sinin ülke ve dünya sorunlarına duyarlı yetiştirilmediklerini; %74'ünün, mevcut eğitim sistemiyle yabancı dil öğrenemediklerini; sonuç olarak öğrencilerin %91,5'inin eğitim sisteminden memnun olmadığını göstermiştir. Başka bir çalışmada öğrencilerin %28'i uygulama yetersizliğini dile getirmiştir (Demir vd. (2006)). Yine bir çalışmada öğrencilerin %10,7'si uygulamalı alan derslerinin az olduğunu, %8,2'si derslerin araştırmaya dayalı verilmediğini,

%14,4'ü anlatılan konuların güncelleştirilmediğini (Şanlıer ve Şener'in (2001); bir diğerinde ise öğrencilerin çoğu, derslerin çok zor olup ezberlemek zorunda kaldıklarını, ders yükünün çok fazla olduğunu ve derslerin akıcı bir biçimde işlenmediğini ifade etmiştir (Saraçlı ve Saraçlı, 2006).

- **Öğretim elemanlarıyla ilgili sorunlar:** Bu kategoride öğretim elemanlarıyla ilişkiler ve yetersiz iletişim, öğretim elemanlarının yetersizliği, ilgisizliği, anlayışsızlığı ve yeterli danışmanlık hizmetinin (akademik, psikolojik) verilememesi, öğretim elemanlarının tutumu; adil davranmamaları, ayrımcılık ve baskı yapmaları, öğrencilere saygı göstermemeleri yer almaktadır. Bu sorunları, öğrencilerin %7,1'i en önemli sorun olarak ilk, %8,7'si ikinci, %5,9'u da üçüncü sırada olmak üzere toplamda öğrencilerin %21,7'si ilk üç sırada sorun olarak dile getirmiştir.

Açıkgöz'ün (1993b) araştırmasında, üniversite öğrencileri, öğretim elemanlarını genel olarak "orta" düzeyde değerlendirmiştir. Aynı çalışmada öğretim elemanlarının öğrenciler tarafından "çok iyi" olarak değerlendirilen davranışı yoktur. Öğrenciler öğretim elemanları hakkında olumsuz görüş bildirmiş; öğretim elemanlarını öğretmen-öğrenci ilişkileri, ders işleme, not verme ve konu alanındaki yeterlilik açılarından eleştirmişlerdir. Yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin %5'inin hocalarını yetersiz bulduğu saptamıştır (Demir vd., 2006). Başka bir çalışmada ise öğrencilerin %6,9'u öğretim elemanlarının yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, %12,6'sı anlayışlı ve ılımlı olmadıklarını, öğrenciyi güdüleyecek yöntemler geliştirmediklerini dile getirmiştir (Şanlıer ve Şener, 2001). Öte yandan, öğretim elemanlarının iletişim sorunu, yalnızca öğrencilerle kendi aralarında yaşananlarla sınırlı değildir (Gizir, 2002). Öğretim üyelerinin mesleki bilgilerini, öğrencilerin %43,7'sinin, öğretim üyelerinin öğrencilerle olan iletişiminde de %69,2'sinin yetersiz gördüğü saptanmıştır (Erdoğan vd., 2005). Bir çalışmaya göre öğrencilerin yalnızca %23,8'i bölümlerindeki öğretim elemanlarıyla rahat diyalog kurabilmektedir. Aynı çalışmada öğrencilerin yarısından fazlası, öğretim elemanlarının yetersizliklerinin ve devamsızlıklarının çalışmalarını aksattığını ifade ederken, %37,9'u üniversitede sorunlarıyla ilgili akıl danışabilecekleri kimse bulunmadığı yargısına katılmamıştır (Saraçlı ve Saraçlı, 2006)

- **Çevreye uyum sorunu:** Bu kategoride dile getirilen sorunlar; çevreye uyum sağlayamama, kentle ilgili sorunlar, kenti beğenmeme, yabancılaşma çekme, toplumun öğrenciye karşı tavrı ve halkın öğrenciler hakkındaki olumsuz tutumudur. Bu sorunları öğrencilerin %4,5'i ilk, %5,9'u ikinci, %6,3'ü de üçüncü sırada olmak üzere toplamda öğrencilerin %16,7'si ilk üç sırada göstermiştir.

Demir ve arkadaşlarının (2006) çalışmasında öğrencilerin üçte birinin okudukları üniversitenin bulunduğu şehirden memnun olmadıkları belirlenmiştir. Erdoğan vd. (2005) de öğrencilerin %23,7'sinin üniversite yaşamına uyum sağlamada güçlük çektiklerini; %39,3'ünün toplumun öğrencilere bakış açısını sorunlu bulduklarını, %26,8'inin de okudukları şehrin kültürel yapısına uyum sağlayamadıklarını saptamıştır. Üniversite öğrencilerinin okudukları üniversitenin bulunduğu kente ve çevreye uyum sağlayamamaları, öğrencilerin yaşadıkları önemli sorunlardan biri olarak görülmektedir. Bu durumun temel nedeni,

öğrencilerin daha önce yaşadığı kent kültürüyle okudukları üniversitenin bulunduğu kentin kültürünün farklılığı olabileceği gibi, üniversitenin bulunduğu kentin öğrencilerin beklentileri karşılayamaması da olabilir.

- **Sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin yetersizliği:** Bu kategoride sosyal, kültürel, sanatsal, sportif etkinlikler ve bu etkinlikler için alan, ortam yetersizliği nedeniyle boş zamanlarını değerlendirememeye; boş zaman kıtlığı ve ders yoğunluğundan dolayı sosyal etkinliklere zaman ayıramama sorunları yer almaktadır. Bu sorunları öğrencilerin 3,5'i ilk, %6,9'u ikinci, %7,6'sı da üçüncü sırada göstermiştir. Yapılan bir araştırma, üniversite öğrencilerinin %36'sının okulun sosyal-kültürel etkinliklerinden memnun ve bu etkinliklerle ilgili olduğunu, %44'ünün bu etkinlikleri yetersiz bulduğunu, beşti birinin bu tür etkinliklerle hiç ilgilenmediğini ortaya koymuştur (Çitil vd., 2006). Demir vd. (2006) ise, öğrencilerin %18'inin okullarının etkinliklerini yeterli bulduğunu belirlemiştir. Başka bir çalışmada da öğrencilerin ders yoğunluğundan dolayı sosyal etkinliklere katılmadıkları görülmüştür. Aynı çalışmada öğrenciler sosyal etkinliklere ilişkin yaşadıkları en önemli sorunun "derslerin yoğunluğundan kaynaklanan zaman yetersizliği" olduğunu (%53,9) göstermiştir (Gizir, 2005). Saraçlı ve Saraçlı'nın (2006) araştırmasında da öğrencilerin %40,4'ü, üniversitelerinde boş zamanları değerlendirebilecek olanakların yetersizliğini dile getirmiştir. Erdoğan vd. (2005) öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyal aktivite alanlarını, yaklaşık yarısının da sosyal ve kültürel etkinlikleri yetersiz gördüklerini saptamıştır. Bu araştırma sonuçları, üniversitelerin öğrencilerin sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlik gereksinmelerini karşılamaktan uzak olduğunu göstermektedir.
- **Gelecek kaygısı:** Bu kategoride yer alan sorunlar; mezun olunca iş bulamama korkusu, işsizlik, geleceğe ilişkin belirsizlik ve gelecekte umutsuzluktur. Bu sorunları öğrencilerin %7'si ilk, %4,1'i ikinci, %3,8'i de üçüncü sırada olmak üzere toplamda %14,9'u ilk üç sırada göstermiştir. YÖK'ün (1998) araştırmasında öğrencilerin %37'sinin yabancı dil, bilgisayar gibi ek eğitim aldıktan sonra iyi koşullarda iş bulabileceklerini, yaklaşık %11'inin ise uzun bir süre iş bulamayacakları belirlenmiştir. Bilgin (2001) ise öğrencilerin %40'ının mesleki gelecek endişesini taşıdıklarını saptamıştır. 2008 Ekim ayı rakamlarına göre yükseköğretim mezunları arasında işsizlik oranının %11,9 olması (TUİK) da bu bulguları desteklemektedir.
- **Kişisel ve ailevi sorunlar:** Bu kategoride kişisel ve ailevi sorunlar; arkadaşlık ilişkileri, yapay ve içten olmayan arkadaşlık ortamı; aile özlemi, aileden uzak olma, yalnızlık; psikolojik sorunlar; duygusal ve cinsel sorunlar yer almaktadır. Bu sorunları öğrencilerin %3,8'i ilk, %8,4'ü ikinci ve %9,2'si üçüncü sırada olmak üzere toplamda %21,4'ü ilk üç sırada, göstermiştir. Bu bulgudan her beş öğrenciden birinin kişisel ve ailevi sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Bir çalışmada öğrencilerin aile sorunlarını (%65) en önemli sorun olarak gördüklerini saptanmıştır (Bilgin, 2001). Başka bir çalışmada öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili belirledikleri yedi problem alanı içinde "ilişkilerin yüzeysel olması", "ilişkilerin çökere dayanması", "aşırı rekabet" ve "ilişkilerdeki aşırı bireysellik ve bencillik" ile ilgili sorunlar en sık belirtilenler olup, bu alandaki sorunların %71,6'sını

oluşturduğu belirlenmiştir (Gizir, 2005). Erdoğan vd.'nin (2005) araştırmasında öğrencilerin %21'i karşı cinsle olan arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu çalışmada çok az sayıda öğrencinin (10 kişi) ifade ettiği duygusal ve cinsel sorunlar, Gizir'in (2005) öğrencilerin %68,8'inin karşı cinsle ilişkiler anlamında çeşitli problemler yaşadıkları yönündeki bulguyla örtüşmektedir.

- **Doğumsuzluk:** Bu kategoride okuduğu bölümden memnuniyetsizlik, eğilimine ve yeteneklerine uygun olmayan, istemediği ve bilmediği bir bölümde okuma; beklentilerin karşılanamaması, üniversiteden umdukları şeyi bulamamak ve hayal kırıklığı türü sorunlar yer almaktadır. Bu sorunları öğrencilerin %6,2'si ilk, %2,7'si ikinci ve %1,9'u üçüncü sırada olmak üzere toplamda %10,8'i ilk üç sırada göstermiştir. Saraçlı ve Saraçlı (2006) da öğrencilerin çok büyük çoğunluğunun izlemekte oldukları öğrenim alanını sevmediklerini belirlemiştir.
- **Fiziksel koşulların yetersizliği:** Bu kategoride yer alan sorunlar; kaynak (donanım) yetersizliği ve kaynaklara ulaşmada zorluk; dersliğin fiziksel yetersizliği, kalabalık olması, yeterince ısıtılmaması, kargaşa ve düzensizliktir. Bu sorunları öğrencilerin %2,2'si ilk, %3,1'i ikinci ve %2,9'u üçüncü sırada olmak üzere toplamda %8,2'si ilk üç sırada göstermiştir. Başka bir çalışmada üniversite öğrencilerinin %20'sinin okulun donanımını, %2'sinin fiziki yapısını (Demir vd., 2006); diğer bir çalışmada ise %53,2'sinin kütüphane, %71,5'inin internet hizmetlerini yetersiz buldukları saptanmıştır (Erdoğan vd., 2005). Saraçlı ve Saraçlı (2006) da sınıfların çok kalabalık ve öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle öğrencilerin çoğunun dersleri rahatça dinleyemediklerini belirlemiştir.
- **Demokratik olmayan ortam:** Bu kategoride öğrencilerin duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edememeleri, siyasi baskı, temsil edilme kısıtlılığı, kendini ifade etme fırsatı verilmemesi, disiplin kuralları ve YÖK ile ilgili dile getirdikleri sorunlar yer almaktadır. Bu sorunları öğrencilerin %1,7'si ilk, %1,1'i ikinci ve %1,4'ü üçüncü sırada olmak üzere toplamda %4,0'ü ilk üç sırada göstermiştir. Şanlıer ve Şener'in (2001) öğrencilerin %5,7'sinin üniversitede düşüncelerini özgürce ifade edemedikleri şeklindeki araştırma bulgusu, bu bulguyu desteklemektedir. Başka bir çalışmada ise, "düşüncelerini söyleyememek" öğrencilerin sorunları sıralamasında üçüncü sırada (%46,6) yer almıştır (Bilgin, 2001).
- **Amaçsızlık:** Bu kategoride yer alan sorunlar; öğrencilerin herhangi bir amaç ve ideallerinin olmaması, hedef belirlememe ve okumak için okumadır. Bu sorunları öğrencilerin %1,6'sı ilk, %0,9'u ikinci ve %0,7'si üçüncü sırada olmak üzere toplamda %3,2'si ilk üç sırada göstermiştir. Bu bulgu öğrencilerin bir kısmının gelecekte umutsuz oldukları, ulaşılabilir hedefe sahip olmadıkları ya da hedeflerine ulaşamayacakları karamsarlığını yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir.
- **Entelektüel olmama:** Bu kategoride yer alan sorunlar; öğrencilerin entelektüel olmamaları, kendi fikirlerinin olmaması, bilinç ve kültür düzeylerinin düşük olması, üniversiteye sadece meslek edinme amacıyla gelmeleridir. Bu sorunları öğrencilerin %0,5'i ilk, %1,4'ü ikinci ve %1,5'i üçüncü sırada olmak üzere toplamda %3,4'ü ilk üç sırada göstermiştir. Bu durum, öğrencilerin bilgiyi yalnızca bilgi olduğu için isteme ve ilgi duydukları alanlarda bilgi alışverişi

eğilimi taşımadıklarını; üniversiteye daha çok meslek kazandırma açısından baktıklarını göstermektedir.

- **Yönetimsel sorunlar:** Bu kategoride yer alan sorunlar; üniversite yönetiminin öğrenci sorunlarıyla ilgilenmemesi; giyim-kuşam-başörtüsü sorunudur. Bu sorunları öğrencilerin %0,3'ü ilk, %0,4'ü ikinci ve %1,4'ü üçüncü sırada olmak üzere toplamda %2,2'si ilk üç sırada göstermiştir. Saraçlı ve Saraçlı'nın (2006) araştırmasında, karşılaştıkları öğrenim sorunlarına üniversitede yardım edebilecek kimseyi bulamıyorum yargısına, öğrencilerin %42,3 evet, %36,4'ü ise kısmen yanıtını vermiştir.
- **Politikayla ilgilenme (me):** Bu kategoride yer alan sorunlar; öğrencilerin apolitik, duyarsız, vurdumduymaz, tepkisiz, bencil ve a-sosyal olmaları; dünyada olup bitenden haberdar olmamaları ya da siyasetle uğraşmaları; bölücü ve gerici fikir akımlarıyla ilgilenmeleridir. Bu sorunları öğrencilerin %0,3'ü ilk, %0,4'ü ikinci ve %0,7'si üçüncü sırada olmak üzere toplamda %1,5'i ilk üç sırada göstermiştir. Bu durum 12 Eylül hareketinin genel olarak topluma, özel olarak da üniversite gençliğine çıkardığı faturanın sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu sonuç öğrencilerin "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" anlayışında oldukları izlenimini doğurmaktadır. Bu yönüyle baktığımızda, günümüz gençliğinin "demokrasi" ve "özgürlük" kavramlarıyla olan ilişkilerinin problemlili olduğu söylenebilir.
- **Manevi boşluk:** Bu kategoride yer alan sorunlar; ahlaki ve kültürel bilgisizlik ve eksikliklerdir. Bu sorunları öğrencilerin %0,3'ü ilk, %0,1'i ikinci ve %0,4'ü üçüncü sırada olmak üzere toplamda %0,8'i ilk üç sırada göstermiştir. Bu durum, bu öğrencilerin aradığı iç huzuru, güzelliği, sağlığı vb. bulamamasından kaynaklanabilir.
- **Özgüven eksikliği:** Bu kategoride; öğrencilerin özgüvenlerinin olmaması, başkalarına özentisi duymaları ve kişilik geliştirememesi sorunları yer almaktadır. Bu sorunları öğrencilerin %0,3'ü ilk, %0,1'i ikinci ve %0,3'ü üçüncü sırada olmak üzere toplamda %0,7'si ilk üç sırada göstermiştir. Özgüven eksikliği bireyin kendisi hakkında pozitif ve gerçekçi bir anlayışa sahip olmadığı anlamına gelmektedir. Özgüven eksikliği; kendinden şüphe duyma, yalnızlık, güvensizlik, pasiflik, boyun eğme, aşırı uyum gösterme, aşağılık duygusu ve sevilmediğini hissetme gibi kavramlarla açıklanabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (RESULT AND RECOMMENDATIONS)

Üniversite öğrencilerinin en önemli gördükleri ilk üç sorun sırasıyla "ekonomik sorunlar ve temel gereksinimleri karşılayamama", "öğretim programlarıyla ilgili sorunlar" ve "öğretim elemanlarıyla ilgili sorunlar"dır. Bu sorunları "çevreye uyum sorunu", "sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin yetersizliği", "gelecek kaygısı", "kişisel ve ailevi sorunlar", "doyumsuzluk", "fiziksel koşulların yetersizliği", "demokratik olmayan ortam", "amaçsızlık", "entelektüel olmama", "yönetimsel sorunlar", "politikayla ilgilenme(me)", "manevi boşluk" ve "özgüven eksikliği" izlemektedir. Bu sorunlar dikkate alındığında, üniversite öğrencilerinin sorunlarının çözülüp nitelikli bir eğitim sürecinden geçerek mezun olmaları, aynı zamanda toplumsal gereksinimlerin karşılanmasına ve sorunların çözümüne de yardım edecektir. Bu bağlamda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Öğrencilerin ekonomik sorunlarının çözümüne katkı sağlaması için burs sisteminin geliştirilmesi yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

- Daha nitelikli öğretim için öğretim programlarının hedef, içerik, öğretim süreci ve değerlendirme yönlerinden gözden geçirilmesi gerekir.
- Öğretim elemanlarının niteliğinin artırılması amacıyla yetiştirme programları geliştirilmelidir.

NOT (NOTICE)

Bu makale, DEÜ Araştırma Fonu'nca desteklenen "Üniversite Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları" (Proje No: 04.KB.EĞT.011) adlı araştırmasına dayanmaktadır.

KAYNAKÇA (REFERENCES)

1. Açıkgöz, K., (1988a). Üniversite (eğitim bilimleri) öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin görüş ve önerileri, Yayınlanmamış araştırma raporu, Malatya.
2. Açıkgöz, K., (1988b). Üniversite (eğitim bilimleri) öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin beklentileri, doyum düzeyleri ve sorunları, Yayınlanmamış araştırma raporu, Malatya.
3. Açıkgöz, K., (1993b). "Üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarını öğretmen-öğrenci ilişkileri, sınıf-içi öğretim davranışları, sınıf yönetimi ve kişilik özellikleri boyutlarında değerlendirmeleri" Eğitim Bilimleri Dergisi Buca Eğitim Fakültesi Yayın Organı 2 (4), 125-153.
4. Bilgin, M., (2001). Üniversite öğrencilerinin sorunları ile değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2 (20), 18-25.
5. Bilgin, N., (2000). İçerik çözümlemesi. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını:109.
6. Brown, N. (2004). What makes a good educator? The relevance of meta programs. Assessment and Evaluation in Higher Education, 29(5), 515-533.
7. Çitil, M., İspir, E., Söğüt, Ö. ve Büyükkasap, E., (2006). Fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin profilleri ve başarılarını etkilediğine inandıkları faktörler; K.S.Ü. örneği. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi 8 (2), 69-81.
8. Demir, A., Pala, A. ve Baytekin, H., (2006). Ziraat fakülteleri öğrencilerinin sosyal yapıları, eğilimleri ve sorunları üzerinde bir araştırma. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3 (3), 259-267.
9. Deveci, H., (1996). Yükseköğretim öğrencilerinin demokratik örgütlenme özgürlüğünün gerçekleştiği kurum olarak öğrenci dernekleri ve sorunları. Ankara, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
10. Erdoğan, S., Şanlı, H.S. ve Şimşek-Bekir, H., (2005). Gazi Üniversitesi, eğitim fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları. Kastamonu Eğitim Dergisi 13 (2), 479-496.
11. Ersoy, A.F. ve Arpacı, F., (2003). Üniversite öğrencilerinin konut koşullarının ve konutta yaşamayı tercih etme nedenlerinin incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 158. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/ersoy.htm> (Erişim: 15.06.2009).
12. Eşme, İ., (2004). Eğitim hayattan çok uzak. <http://www.maltepe.edu.tr/basinda/makaleler/isaesmeradikal04.asp> (Erişim:12.11.2008).
13. Gizir, C.A., (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2), 196-213.

14. Gizir, S., (2002). Üniversite ve iletişim: Bir durum çalışması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 8 (30), 219-244.
15. Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D., (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. Klinik Psikiyatri Dergisi, 10 (1), 14-27.
16. Miles, M.B. and Huberman, A.M., (1994). Qualitative data analysis. (2nd. Edition). London: SAGE Publications.
17. Özgüven, İ. (1992). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7, 5-13.
18. Perrine, R.M. and Lisle, J., (1995). Effects of a syllabus offer of help, student age, and class size on college students' willingness to seek support from faculty. Journal of Experimental Education, 64 (1), 41-52.
19. Saraçlı, Z. ve Saraçlı, S., (2006). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF öğrencilerinin demografik özellikleri ile üniversite sorunları arasındaki ilişkinin doğrusal olmayan kanonik korelasyon analizi ile incelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 1(1), 27-38.
20. Şanlıer, N. ve Şener, H.F., (2001). Mesleki eğitim fakültesinin çeşitli bölümlerinde okuyan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlerden memnun olma durumları ve beklentileri. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, (1. cilt). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 7-9 Haziran, 1-10.
21. TÜİK, (2009). Eğitim durumuna göre işgücü durumu, Türkiye. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3986&tb_id=3 (Erişim: 16.01.2009).
22. Ün-Açıköz, K. ve Açıköz, K., (1992). Üniversite Denilen Yer. Malatya: Uğurel Matbaası.
23. Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2000). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
24. YÖK (1998). Üniversite öğrencileri aile gelirleri, eğitim harcamaları, mali yardım ve iş beklentileri araştırması. <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/ailegel.html> (Erişim: 03.11.2008).